

ArtiCULan

Gemeenschappelijk beoordelingsinstrument

May 2020

Auteurs:

Joana Cadima, Catarina Grande & Diana Alves, University of Porto, Portugal

Kris Nauwelaerts & Karen Reekmans, University of Applied Sciences and Arts PXL, Belgium

Daniela Cecic Mladinic, Elisa Ramón Molina, Ivalla Ortega-Barrera & Fabiola Ubani, Universidad de Las Palmas de Gran Canaria

Fehime Nihal Kuyumcu, Tuncer Can & Irfan Simsek, Istanbul Universitesi Cerrahpaşa, Turkey

Sílvia Bereny, OSMOPE, Portugal

Introductie

Dit instrument werd ontwikkeld als onderdeel van het ArtiCULan project, een Erasmus + project uitgevoerd door een team van onderzoekers uit België, de Canarische Eilanden, Portugal en Turkije. ArtiCULan had als doel internationale en interdisciplinaire muzische workshops te ontwikkelen voor meertalige klassen.

Met dit doel in gedachten werd deze kijkwijzer ontwikkeld als ondersteuning voor professionals en onderzoekers bij het ontwikkelen van de workshops, het observeren van en reflecteren op de meest relevante aspecten die ten grondslag liggen aan creatieve, expressieve en betekenisvolle ervaringen. Deze kijkwijzer bundelt een aantal criteria om creatieve processen te observeren tijdens muzische workshops.

Muzische workshops

Kunst-gerelateerde activiteiten worden breed erkend als zijnde een rijk en uniek platform voor de groei en ontwikkeling van kinderen middels het aanspreken van representatieve en expressieve ervaringen (Phillips, Gorton, Pinciotti, & Sachdev, 2010). Kunst-gerelateerde activiteiten stimuleren de uitdrukkingen, gedachtes en communicatie van kinderen. Omdat de kunsten ruimte bieden voor begrip, empathie en nieuwsgierigheid, hebben kinderen die deelnemen aan artistieke workshops, de mogelijkheid om zichzelf op verschillende manieren te ontwikkelen en uit te drukken. De focus op meervoudige geletterdheid en op de verschillen in leervoorkeur geeft kinderen de mogelijkheid hun eigen leerpad te kiezen. Dit versterkt ook hun persoonlijke ontwikkeling en verbetert op een kwalitatieve manier hun cognitieve, sociale, en muzische vaardigheden.

Dit observatie-instrument is geïnspireerd door eerder onderzoek en theoretische modellen vanuit verschillende disciplines. Het instrument brengt hierbij theorieën uit ontwikkelingspsychologie, kunstonderwijs en esthetica samen.

Het instrument heeft veel aandacht voor de processen, inclusief interacties en relaties, tussen leerkrachten en kinderen en tussen kinderen onderling, met de nadruk op uitdrukkings-, denk-, en communicatievermogen. De kijkwijzer heeft ook aandacht voor de verbanden tussen de muzische workshop en hun bredere context, andere kennis en vaardigheden binnen en buiten het curriculum, de school en de gemeenschap waar dit alles plaatsvindt.

De processen hechten veel waarde aan de bereidheid om risico's te nemen en aan ruimte voor openheid in een veilige en warme omgeving. De belangrijkste procesindicatoren zijn onder andere de kwaliteitsvolle interacties tussen leerkracht en kind, zoals emotionele nabijheid, gevoeligheid, en warmte in de interacties die bij de lerende kinderen als ondersteuning dienen voor hun zelfvertrouwen om te ontdekken, uit te proberen, en om te gaan met anderen (Bowlby, 1969; Hamre et al., 2007). Daarnaast is het zo dat leerkrachten die hoge verwachtingen stellen, die voortbouwen op de kennis en vaardigheden van het kind, die positieve relaties met anderen benadrukken, en zelfstandigheid bij kinderen aanmoedigen, ervoor zorgen dat deze kinderen meer eigenaarschap en enthousiasme tonen om te leren en risico's te nemen (Connell & Wellborn, 1991). Het instrument is ook gebaseerd op het idee dat visuele kunsten, drama, dans en muziek allemaal universele uitdrukkingsvormen zijn, ter ondersteuning en versterking voor persoonlijke groei en een gemeenschappelijke identiteit, waarbij taal geen barrière is. Daarom ligt de focus van de kijkwijzer op meervoudige, multisensoriële, multidisciplinaire, symbolische en/of functionele verkenning en expressie vanuit verschillende invalshoeken.

Muzische workshops helpen bij het ontwikkelen van een krachtige leeromgeving, in combinatie met cognitief stimulerende activiteiten die de basiscompetenties versterken. Vanuit sociocultureel perspectief is de kwaliteit van sociale interacties erg bepalend, naast passende uitdagingen in de zone van naaste ontwikkeling en samen leren van en met elkaar om hun kennis en vaardigheden te versterken (Vigotsky, 1978). De workshops hebben aandacht voor de persoonlijke interesses en eigen inbreng van kinderen. Ze worden uitgedaagd om samen hun kennis uit te breiden, in vraag te stellen en kritisch na te denken. Ook de voortgang en samenhang van de activiteiten en beweging door de ruimte krijgen aandacht, zodat de kinderen in een flow komen, een flow die het leerproces ondersteunt en respecteert. Zo helpt het de kinderen om samen iets nieuws te ervaren, op te merken, te spelen, te integreren en te communiceren.

Het versterken van leerprocessen middels actief leren, artistiek-creatief open processen, en het betrekken van meervoudige vormen van geletterdheid zullen daarbij alle leerlingen ten goede komen.

Meertalige klassen

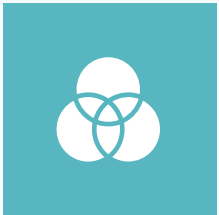
ArtiCULan koos voor CLIL-klassen en klassen met een meertalig publiek van vluchtelingenkinderen en tweede en derde generatie immigranten. Muzische workshops zorgen er binnen deze context voor dat kinderen zich bewust worden van de verschillende talen in hun nabije omgeving en van hun eigen multiculturele identiteit. Daarnaast richt ArtiCULan zich op het versterken van een open houding, een dialoog, en een samenwerking tussen alle deelnemers.

De artistieke workshops zijn gebaseerd op constant experimenteren, verkennen en creëren met verschillende materialen en vanuit verschillende invalshoeken. Deze aanpak helpt kinderen bij begrijpen van woorden en zinnen in een veilige en betekenisvolle context. Daarnaast stelt het gebruik van beeld, muziek, dans en drama meertalige kinderen in staat op een spontanere manier met hun groepsgenoten om te gaan, omdat deze taal niet dezelfde beperkingen kent als gesproken of geschreven taal (Meyer, Coyle, Halbach, Schuck & Ting, 2015).

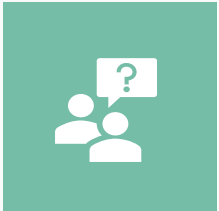
Het instrument plaatst in het bijzonder de nadruk op het vereenvoudigen van taalvorm en taalgebruik. Daarbij worden verschillende voorbeeldstrategieën gebruikt voor een sterkere ondersteuning om de kinderen te helpen dingen beter te begrijpen en uit te drukken. De strategieën zijn gebaseerd op verschillende theoretische modellen, waaronder ook inzichten uit ‘Embodied cognition’ in het onderwijs (Sullivan, 2018). Deze modellen benadrukken het belang van beweging en gebaren van de leraar in combinatie met woorden en eenvoudige, expliciete omschrijvingen voor de ontwikkeling van meervoudige geletterdheid in meertalige klassen (Meyer, Coyle, Halbach, Schuck & Ting, 2015). Kinderen krijgen de kans om te tonen dat ze boodschap hebben begrepen. De non-verbale talen geven hen de mogelijkheid hun kennis van talen op verschillende manieren, in verschillende vormen, en voor verschillende doelen te demonstreren. De focus op vakoverschrijdend werken, het stellen van open vragen, daarbij voortbouwend op de inbreng van de kinderen, verrijkt het gesprek met nieuwe gedachten, ideeën, argumenten (Nightingale & Safont, 2019).

De combinatie van verschillende muzische sporen verrijkt het creatieve proces en heeft een positief effect op de betrokkenheid. Beeld, drama en beweging vereenvoudigen het taalbegrip. Muziek helpt om taal via herhalend luisteren te memoriseren (Reekmans, Roden & Nauwelaerts, 2017). Dankzij hun nieuwsgierigheid en betrokkenheid zijn ze gemotiveerd om spontaan hun kennis te delen (Farokhi & Hashemi, 2012).

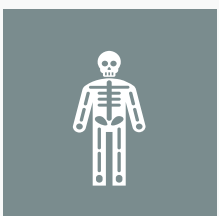
Een overzicht van de indicatoren en de bijhorende criteria lees je in de figuur op de volgende pagina.

ONDERSTEUNING & CONNECTIES**Het beginpunt**

De muzische workshop staat in verbinding met de andere inhoud van het curriculum. Ze bouwen verder op eerdere ervaringen van de kinderen. De kunst-gerelateerde activiteiten worden door school en gemeenschap ondersteund.

AANMOEDIGING & EMOTIONELE ONDERSTEUNING**Emotioneel klimaat**

Leerkrachten en leerlingen genieten van de activiteit, tonen plezier. De omgeving is veilig en nodigt uit om risico's te nemen.

MULTIMODALE BETEKENIS CREËREN**Multimodale activiteit**

Multisensorische, meervoudige, meerlagige, symbolische en/of functionele verkenning en uitdrukking worden ondersteund en aangemoedigd.

DIVERGENT PROCES & PASSENDE UITDAGINGEN**Divergent proces van het creëren van mogelijkheden**

De kinderen krijgen meerdere mogelijkheden om voort te bouwen op hun interesses en/of belangen. Daarmee worden hun ideeën uitgebreid, hun bestaande kennis getoetst, en hun denkwijzen ondersteund (bijv. met behulp van responsieve, voortdurende, wederkerige interacties).

COMMUNICATIE & SAMENWERKING**Communicatie en samenwerking**

Kinderen en volwassenen worden aangemoedigd hun ideeën op meerdere verschillende manieren aan andere kinderen en volwassenen te communiceren

TIJD & RUIMTE**Ruimte, Ritme en tempo**

Kinderen helpen bij het ervaren, opmerken, spelen en communiceren

Documentatie en de ideeën van de kinderen zijn cruciaal voor het herbeleven van de ervaring, voor reflectie, en om van het proces te leren.

Dit instrument gebruiken?

Dit is een vrij toegankelijk instrument dat verschillende doelen kan dienen. Het kan gebruikt worden als observatie-instrument voor het waarnemen van de processen tijdens de muzische workshop, als basis voor het ontwikkelen van artistieke workshops en als startpunt voor reflectie. Het kan ook gebruikt worden als input voor een teamvergadering of pedagogische ondersteuning met betrekking tot de pedagogische visie van de school, beide met gebruik van pedagogisch consultants en basisschoolleerkrachten die dit instrument al dan niet hebben gebruikt voor observaties in hun klas. Elk domein omvat een omschrijving en voorbeelden van wat zoal geobserveerd zou kunnen worden. Gedurende het proces kunnen observatoren zelf notities maken in de observatiekolom.

Wat we tot dusver hebben geleerd

Het instrument is gebruikt voor observaties in de ArtiCULan workshops. Daarnaast zijn er door de verschillende Europese onderzoekspartners focusgroepen georganiseerd, waaraan professionals uit het brede onderwijsveld deelnamen, inclusief cultuureducatieve partners. Ze bespraken de relevantie en toepasbaarheid van het instrument. De workshops zijn behoorlijk verschillend geweest met betrekking tot doelstellingen, rol van de volwassene, specifieke gebruikte strategieën, maar er werden ook gemeenschappelijke patronen gevonden die tot volgende reflecties hebben geleid:

- De emotionele toon was over het algemeen erg positief, waardoor de kinderen op meerdere manieren actief werden betrokken en aangemoedigd;
- De volwassenen waren oprecht geïnteresseerd in en toegankelijk voor de kinderen;
- De processen konden door de kinderen op verschillende manieren benaderd worden: de provocatie bij de start van de workshops, de open materialen en de volwassenen nodigden uit tot nieuwe ervaringen en inbreng van de kinderen;
- Er waren meerdere mogelijkheden voor samenwerking en communicatie: de workshops stimuleerden de kinderen met anderen samen te werken en te communiceren;
- Het bleek extreem belangrijk om voldoende beschikbare tijd te hebben. Dit zorgde ervoor dat de kinderen zich optimaal op hun gemak voelden, en het stelde hen in staat risico's te nemen; meer tijd zorgde er ook voor dat het makkelijker werd om dingen op andere manieren te benaderen, en het bracht de kinderen in een aangename flow. Over het algemeen namen de kinderen meer risico's en voelden ze zich beter op hun gemak naarmate de workshops vorderden;
- Een zorgvuldige planning maakte het voor de volwassenen mogelijk om beter beschikbaar voor en attenter te reageren op inbreng van de kinderen.

Het beginpunt

DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
Provocatie & Open inbreng	Het beginpunt daagt de kinderen uit. De kunstwerken/ problemen nodigen de kinderen uit tot ontdekken en interactie, en tot interactie met anderen, op een procesgerichte manier. De leerkracht treedt op als facilitator en gebruikt een open lesplan.	Open materialen (functionele vrijheid) Simpel Esthetisch Veelzijdig Kunstwerken	
Materialen	De materialen kennen een hoge mate van functionele vrijheid; expressieve materialen mogen ook gebruikt worden	Klei, keramiek Verf, kwasten, lijm Hergebruikt materiaal (plastic, glas, hout, metaal, papier) Vezels/stof, wol, hout Immateriële 'materialen' (lichaamshouding, stem, geluid, beweging, print, fotografie, (digitale) collages en opnames)	
Ervaringen uit het echte leven	De workshop wordt gerelateerd aan verschillende ervaringen die de kinderen en leerkrachten mee naar school nemen (informeel, cultureel)	Projectbasis (workshop is onderdeel van een breder project) De workshop wordt gerelateerd aan de ervaringen of culturele achtergrond van de kinderen	
Kunstintegratie	De workshop legt linken met verschillende onderdelen van het curriculum (formeel). De workshop maakt gelijktijdig gebruik van ten minste twee muzische domeinen (beeld, drama, beweging, muziek, media) en wisselt tussen deze muzische sporen om creatieve expressie aan te moedigen	Kunstinfusiemodel: kunst als uitgangspunt voor leren Kunstintegratie op conceptbasis: er wordt een artistiek concept als rode draad gebruikt	
Schoolgebouw en educatieve ruimtes	Er worden verschillende ruimtes gebruikt die de kinderen op verschillende manieren uitnodigen tot ontdekken en interactie	Atelier Klaslokaal Schoolplein Buiten (e.g., bos), musea, kunstgalerijen.	
Ondersteuning en visie school en scholengemeenschap	De schoolgemeenschap gelooft in de meerwaarde van kunst om het leren van leerlingen te bevorderen.	De missie van de school incorporeert het werk met en door middel van de kunsten Schoolsamenwerkingsverbanden met culturele instituten en andere partners worden gesmeed	

Emotioneel klimaat

Leerkrachten en leerlingen genieten van de activiteit, tonen plezier. De omgeving is veilig en moedigt risico nemen aan

	DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
LEERKRACHTEN	Positieve uitingen en waardering	Spreektoon, houding, non-verbaal en verbaal gedrag tonen plezier in de leerervaringen, inbreng en voortgang van het kind.	Prijzende stem (Glim)lachen Warme, voedende reacties	
	Actieve betrokkenheid	De leerkrachten zijn actief betrokken, investeren energie en tonen oprecht enthousiasme.	Speelt met de kinderen Levert energie in overeenstemming met wat de kinderen nodig hebben	
	Bewustzijn	Leerkrachten zijn bewust bezig met alle kinderen en lopende processen. Dit kan inhouden dat de kinderen niet onderbroken worden, of dat er stiltemomenten worden toegestaan ter ondersteuning van de concentratie.	Is attent naar de kinderen Pikt moeilijkheden op Kijkt continu naar de kinderen en volgt hun activiteit	
KINDEREN	Positieve expressies en interacties	Observeerbare positieve interacties van kinderen met hun groepsgenoten en leerkrachten.	(Glim)lachen Oprecht gevoel	
	Actieve betrokkenheid	De kinderen zijn actief betrokken, investeren energie, tonen geluk en nemen actief deel aan de activiteiten.	Expressie, spelen, creëren, experimenteren Presenteren, bediscussiëren, ritualiseren, tonen, vertellen Optreden, uitvoeren	
	Volharding	De kinderen blijven betrokken, ook al ervaren ze moeilijkheden, en ze lijken op hun gemak ook als ze fouten maken. Ze worden aangemoedigd risico's te nemen.	Ondersteuning zoeken Opnieuw proberen Spontaan leerkrachten en andere kinderen benaderen	

Multimodale activiteit

Multisensorische, meerzijdige, meerlaagse, symbolische en/of functionele verkenning en uitdrukking worden ondersteund en aangemoedigd

DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
Multisensorisch	Multisensoriële aanpak: meerdere zintuigen prikkelen.	Visueel ervaren Tactiel ervaren Olfactorisch ervaren Kinesthetisch ervaren Smaak-technisch ervaren Emotioneel ervaren Auditief ervaren (de subjectieve luisterervaring)	
Multimodale betekenis creërende processen	Multidisciplinaire aanpak: combinatie van meerdere muzische sporen. Meervoudige intelligenties: meerdere leerstijlen en –voorkeuren aanspreken. Door bewust verschillende muzische sporen te combineren, prikkel je meer zintuigen. De nadruk ligt op het proces. De kinderen krijgen verscheidene mogelijkheden om de materialen en de situatie te herinterpreteren. De activiteit (materialen, provocatie) nodigt de kinderen uit nieuwe oplossingen of ideeën te bedenken en bestaand materiaal op nieuwe manieren te interpreteren.	Meerdere benaderingsmogelijkheden Meerdere interpretatiemogelijkheden	

Divergent proces van het creëren van mogelijkheden

Kinderen krijgen meerdere mogelijkheden om voort te bouwen op hun eigen interesses en ideeën, en breiden die uit met interesses en ideeën van anderen. Ze krijgen tijd en ruimte om hun bestaande kennis en denkwijze te toetsen (bijv. dankzij responsieve, wederkerige interacties).

LEERKRACHT

DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
Modelleren	De leerkracht modelleert de verschillende stappen, niet door ze voor te doen, maar door vragen te stellen en te reflecteren op verschillende keuzes en mogelijkheden.	Stapsgewijs sturen Duidelijke volgorde van handelingen Biedt in voldoende tijd	
Ondersteunen	Merkt het op als kinderen voor een uitdaging staan, en biedt sturing, ondersteuning, assistentie.	Verduidelijkt Geeft hints en aanwijzingen	
Uitbreiden	Geeft informatie en commentaar waarmee nieuwe inzichten/ dieper begrip bereikt worden.	Geeft nieuwe informatie gerelateerd aan lopend proces Geeft alternatieve perspectieven Legt de kinderen keuzes voor Stelt open vragen (bijv. hoe, waarom...) Problematiseert en daagt uit Beschrijft wat de kinderen doen	
Metacognitie	Moedigt denkvaardigheden aan; spoort de kinderen aan hun denken en keuzes voor bepaalde opties en gedrag uit te drukken; faciliteert denkvaardigheden van de kinderen met behulp van bevragen, probleem-oplossen en voorspellen.	Vraagt de kinderen om hun ideeën uit te drukken (bijv. middels gebaren, thuistaal)	
Differentiatie	Differentieert in strategieën en stemt deze af op de leernoden en het gedrag van ieder kind.		
Responsiviteit	Geeft de kinderen ruimte om hun ideeën uit te drukken en hun interesses te volgen. Interculturele dialoog: de leerkracht biedt de ruimte aan culturele en individuele diversiteit, valideert meerdere verschillende interpretaties.	Luistert zorgvuldig naar de ideeën van de kinderen Accepteert de meningen en ideeën van de kinderen	

KINDEREN	DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
	Verkenning	De kinderen doen nemen tijd om materialen, inzichten, creaties, ... te verkennen en te exploreren.	Verwondering Uitproberen	
	Metacognitie	De kinderen leggen/drukken hun ideeën uit naar de leerkracht en of groepsgenoten.	Presenteren Beargumenteren, uitleggen Optreden	
	Onderzoek	De kinderen stellen vragen aan leerkracht en groepsgenoten.	Verzoeken doen	
	Herinterpretatie	De kinderen interpreteren de materialen en situatie opnieuw of transformeren deze. De kinderen maken gebruik van de meerdere beschikbare pogingen om uit te proberen en om te bereiken wat ze willen bereiken De kinderen proberen nieuwe oplossingen uit	Meerdere benaderingsmogelijkheden Creëren, experimenteren Optreden, uitvoeren Betekenis en intentie interpreteren Waarnemen en analyseren	
	Responsiviteit	De kinderen reageren op de leerkracht en volgen suggesties op.	Reageren/luisteren Aanpassen	
	Productie	Artistiek werk verfijnen en voltooien.		

Communicatie en samenwerking

Kinderen en volwassenen worden aangemoedigd hun ideeën op meerdere verschillende manieren aan andere kinderen en volwassenen te communiceren.

DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
Non-verbale communicatie	De leerkracht gebruikt verschillende strategieën, zodat alle kinderen hem/haar begrijpen, waaronder non-verbale communicatie (bijv. materialen en geluiden van de muzische workshop), embodied cognition (bijv. gebaren en handelingen modellen), langzaam tempo (bijv. langzaam spreken en duidelijk articuleren), maakt selectief gebruik van woorden die voor de kinderen niet bekend zijn (bijv. herhaalt nieuwe en gekende woorden, gebruikt transparante woorden, koppelt deze aan materialen, toont ze aan de kinderen).	A. Visualiseer instructies met multimodale inbreng: authentieke materialen, (artistieke) illustraties/voorbeelden en geluiden van de workshop. Verbind nieuwe woorden aan materialen en geluiden, presenteer deze aan de kinderen om de boodschap te verduidelijken. → TS: Focus op geheugenstrategieën met behulp van van beelden en geluiden door woord/betekenis-associatie, nieuwe woorden in hun context plaatsen. Mimiek en gebaren gebruiken om de boodschap te vereenvoudigen voor taalbegrip. B. Embodied cognition: modelleer een verscheidenheid aan mogelijke keuzes en handelingen. → TS: Focus op geheugenstrategieën dankzij gebaren, lichaamstaal, mimiek, gezichtsuitdrukkingen, acties door de leerkracht kunnen door de leerlingen hergebruikt worden als opstap voor de eigen activiteiten. C. Langzaam tempo: spreek langzaam genoeg en articuleer duidelijk. Intonatie en expressie helpen bij het begrijpen van de boodschap. → TS: metacognitieve strategieën: bereid zijn om te concentreren op de taak/opdrachten.	
Uitwisseling van ideeën	De leraar faciliteert het uitwisselen van ideeën en moedigt kinderen aan tot interactie.	A. Focus op zowel verbale als non-verbale communicatie op momenten van reflectie & nabeschouwing en bij het uitwisselen van ideeën. → TS: Focus op cognitieve strategieën: begrijpen wat de bedoeling is door boodschappen snel te analyseren, deductief beredeneren, bijkomende bronnen raadplegen, vertalingen door peers, associëren. Focus op affectieve strategieën: spreekangst vermijden dankzij muziek, lachen, jezelf aanmoedigen risico's te nemen en jezelf te belonen. B. Focus op vakoverschrijdende samenwerking, integreren van ideeën van de kinderen, opnieuw verwoorden en vraag om nieuwe informatie. → TS: Focus op cognitieve en compensatiestrategieën door het herhalen van kernwoordenschat, het vereenvoudigen van vragen door mogelijke voorbeelden te geven gebaseerd op de non-verbale reactie van het meertalige kind. Beperk het vocabulaire in de dialoog en herhaal op een natuurlijke manier, gebruik maken van taalkundige of andere aanwijzingen.	

(TS = taalstrategieën voor kinderen in een vluchtelingengroep of een CLIL klas ter verbetering van sociale opname: diversiteit, multiculturalisme, culturele identiteit)

DOMAIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
Samenwerkend problemen oplossen	De leerkracht draagt actief bij aan het samenwerkend problemen oplossen tussen de kinderen en hun groepsgenoten.	A. De volwassene duikt mee in het proces en helpt de kinderen samen te werken om tot hypothesen te komen, problemen op te lossen en beslissingen te nemen. → TS: Focus op sociale strategieën: vragen stellen voor verduidelijking of bevestiging, samenwerking met kundige gebruikers van de nieuwe taal. B. Gesprekssstijl maakt gebruik van open vragen waarin deelnemers elkaar aanvullen om tot een gezamenlijk doel te komen. Mogelijkheden voor lerende kinderen om hun begrip te tonen en hun kennis toe te passen. → TS: Focus op cognitieve en compensatiestrategieën: hergebruik van kernwoordenschat, intelligent raden dankzij taaltips of andere aanwijzingen. Open vragen verduidelijken met mogelijke voorbeelden op basis van de non-verbale reactie van het meertalige kind.	
Het uitwerken van het perspectief van een groepsgenoot	De leerkrachten ondersteunen de kinderen respect te tonen voor het perspectief van hun groepsgenoten. Focus op intercultureel dialoog, het respecteren van ideeën die verband houden met gewoontes of waarden die de kinderen nog moeten gaan verkennen.	A. De leerkrachten ondersteunen de kinderen bij het aannemen van het perspectief van hun groepsgenoten, helpen de kinderen bij het opmerken van en luisteren naar anderen. → TS: Focus op metacognitieve strategieën voor het leren van een taal: opnieuw verwoorden, verbanden leggen, kritische zelfreflectie door introspectie en zelfevaluatie. B. Focus op intercultureel dialoog. → TS: Focus op sociale strategieën: vragen om verduidelijking of bevestiging, bewustwording van de gedachten en gevoelens van anderen, het ontwikkelen van cultureel begrip.	
Samenwerking tussen volwassenen	De volwassenen zijn goed op elkaar ingespeeld, onderbreken elkaar niet.		
Samen leren van en met elkaar	De focus op samen leren van en met elkaar stelt leerlingen in staat samen te werken.	Kleine groep Keuze en variatie in groepsvorming	

Ruimte

Kinderen toegang geven tot een “doe”-ruimte (bijv. ruimte gebruiken, aanpassen, transformeren al naargelang de muzische activiteit).

DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
“Doe” ruimte	De kinderen hebben de vrijheid om de ruimte te gebruiken	De kinderen mogen vrijelijk bewegen De kinderen hebben de vrijheid om hun plekje uit te kiezen De kinderen hebben voldoende ruimte voor de verschillende muzische activiteiten	

Ritme en tempo

De activiteit is aangepast aan het tempo van de kinderen. Er is voldoende tijd om de kinderen in de flow van het leerproces te brengen – ervaren, opmerken, spelen en communiceren

DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
Tempo	De kinderen krijgen de tijd om op te merken, te ervaren, en te communiceren		

Throughout and at the end of the workshop

DOMEIN	OMSCHRIJVING	VOORBEELDEN	OBSERVATIES
Expressie van het kind	De kinderen worden uitgenodigd om te delen hoe ze het ervaren hebben (gevoelens), en wat ze gedurende de workshop geleerd hebben.		
Documentatie	De leerkrachten registreren/documenteren de ideeën en het werk van de kinderen, daarmee waarde gevend aan de inspanningen van de kinderen		

Referenties

Bowlby, J. (1969). Attachment and loss v. 3 (Vol. 1). Random House. Furman, W., & Buhrmester, D. (2009). Methods and measures: The network of relationships inventory: Behavioral systems version. *International Journal of Behavioral Development*, 33, 470-478.

Connell, J. P., & Wellborn, J. G. (1991). Competence, autonomy, and relatedness: A motivational analysis of self-system processes.

Farokhi, M., & Hashemi, M. (2012). The impact/s of using art in English language learning classes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 31, 923-926.

Hamre, B. K., Pianta, R. C., Mashburn, A. J., & Downer, J. T. (2007). Building a science of classrooms: Application of the CLASS framework in over 4,000 US early childhood and elementary classrooms. *Foundation for Childhood Development*, 30(2008).

Meyer, O., Coyle, D., Halbach, A., Schuck, K., & Ting, T. (2015). A pluriliteracies approach to content and language integrated learning—mapping learner progressions in knowledge construction and meaning-making. *Language, Culture and Curriculum*, 28(1), 41-57.

Nightingale, R., & Safont, P. (2019). Pragmatic Translanguaging: Multilingual Practice in Adolescent Online Discourse. In *Investigating the Learning of Pragmatics across Ages and Contexts* (pp. 167-195). Brill Rodopi.

Phillips, R. D., Gorton, R. L., Pinciotti, P., & Sachdev, A. (2010). Promising findings on preschoolers' emergent literacy and school readiness in arts-integrated early childhood settings. *Early Childhood Education Journal*, 38(2), 111-122.

Reekmans, K., Roden, C., & Nauwelaerts, K. (2017). *Vertaalde verbeelding: muzische inspiratie voor taalstimulering in de meertalige klas*. Maklu.

Sullivan, J. V. (2018). Learning and embodied cognition: A review and proposal. *Psychology Learning & Teaching*, 17(2), 128-143.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher mental processes* (E. Rice, Ed. & Trans.).